

پیدایش وزوال کارگاه‌های پیشه‌وری

نوشته: ابراهیم فیوضات

بمنظور شناختی هر چند ناچیز از کارگاه‌های پیشه‌وری ایران، پیدایش وزوال و تطور آنها بگونه‌ای بسیار مختصر و ساده تا آنجا که امکان بررسی اجازت می‌دهد، تحلیل گردیده است، برای سهولت این بررسی به دو بخش اساسی تقسیم می‌شود:

۱- دوره باستان

۲- دوره اسلامی

دوره اسلامی نیز خود به دو بخش ۱-۲- دوره شکوفائی قرن چهارم هجری و دوره شکوفائی صفوی

۲-۲- دوره معاصر

تقسیم می‌شود.

کوشش شده تحول کارگاه‌ها را در سه رشته اساسی صنعت: نساجی، سفالگری و فلزکاری مورد بررسی قرار دهیم. دلیل انتخاب این سه رشته از صنعت عمده و اساسی بودن آنها و دسترسی به اسناد مربوطه می‌باشد. در این مقاله تاریخچه مختصر این سه رشته صنعتی و ارتباط آنها با پاره‌ای از تحولات اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در میان این سه صنعت، نساجی صنعتی است که با انقلاب صنعتی در جهان را به دوش می‌کشد و از واسطه قرن ۱۸ به بعد ماشین‌های نیروی کار را می‌گیرد و محتوای کار کارگر را به صفر تقلیل می‌دهد و تحولات اجتماعی اقتصادی بعدی را بدنبال می‌آورد. امید است که با آشنائی مختصر با تاریخ کشورمان بتوانیم نقش گذشته و حال خویش را بهتر دریا بیم.

باقی ایران با تحسین یاد میکند و اعتقاد دارد که بعدها مردم بیزانس از این هنر تقلید کرده اند. در مقبره "شارلمانی" پادشاه معروف فرانسه یک قطعه زری از دوران ساسانیان که در زمره شاهکارهای هنری است نگهداری میشود. (۹) نساجی ایران در دوره مхамنشی به ویژه در زمینه بافت پارچه های ابریشمی و پشمی نرم و لطیف مشهور بوده است و بزرگان این دوره به داشتن لباس های زیبا معسروف بوده اند. بنا به روایتی ، ایرانیان در عصر هخامنشی تولید پارچه را بخوبی می دانسته اند و در فصول سرد از خز و پوست حیوانات برای لبه دوزی و آستر استفاده می کرده اند. بافتن فرش در این دوره رواج داشته است. (۱۰) از جمله غنائم اسکندر در شوش فرش مخملی است که بقولی ۱۹۰ سال مورد استفاده قرار می گیرد و جلایش را از دست نمی دهد (۱۱) تکه پارچه های درناحیه " گرمی " مشکین شهر کشف شده که از توانائی استادان هخامنشی در نساجی و قالی باقی حکایت میکنند. (۱۲)

هنر زری بافی در دوران باستان به درجه کمال رسیده بود و نساجان مواد گرانبهائی را از قبیل ابریشم و مفتول سیم و زردریا پارچه بکار می بردند. نمونه این پارچه ها ، اکنون در موزه های اروپا و کلیسا های قدیمی موجود است. (۱۳)

در دوره هخامنشیان صنعت ایران شکل می گیرد. می گویند وقتی اسکندر بدین مقبره کوروش میرود ، ملاحظه میکند که تا بوت طلائی از فرش ظریف پوشیده است. (۱۴)

در دوره پارت ها ابریشم چین را به ایران وارد می کردند و پس از آنکه بصورت پارچه درمی آوردند به کشورهای دیگری فرستادند. (۱۵)

۹- نگاهی به تاریخ صنایع

ص ۳۲

۱۰- " " "

ص ۸۴

۱۱- حکمت دکتر علوی رضا - آموزش و پرورش در ایران باستان

ص ۲۶۱

تهران سال ۱۳۵۰

ص ۲۶۱

۱۲- آموزش و پرورش در ایران باستان

ص ۲۵

۱۳- صنایع کوچک

ص ۱۷

۱۴- صنایع کوچک

ص ۲۶

۱۵- صنایع کوچک

"هیوان تسانگ" سیاح معروف چینی که در سال ۶۳۰ میلادی به ایران سفر کرده است از حدود ۲۵ نوع پارچه تولیدی این کشور از جمله پنبه، ابریشم، کتان و پشم یاد میکند که هر یک مورد استفاده طبقه خاصی بوده است. (۱۶)

تا آنجا که از نوشته‌ها برمی آید، پس از انقراض هخامنشیان، مدت پنج قرن در صنایع و هنر ما از جمله صنعت نساجی پیشرفت چشم‌گیری پدید نیامد. بنا به همان نوشته‌ها این درجا زدن در صنعت معلول دو پدیده بوده است:

یکی نفوذ تمدن و سلیقه یونانیان در دوره سلوکی‌ها که جایگزینی فرهنگی صورت می‌گیرد و دیگری روحیه جنگجویی و قبیلله‌ای سرداران اشکانی^(۱۷) با ایجاد حکومت‌های متمرکز و گسترش نظم در پهنه ایران زمین صنعت کشور راه تکامل را طی میکند. درخشان‌ترین دوره صنعت نساجی زمان ساسانیان است بنا به گفته اکثریت قریب به اتفاق محققین و مورخین، این دوره از حیث نساجی و پوشاک یکی از ادوار شگرف تاریخ باستان بشمار میرود.

مسعودی در کتاب مروج الذهب مینویسد "نیمی از عظمت این دوره را باید در توسعه صنایع و از جمله بافندگی جستجو کرد". (۱۸) می‌گویند مرغوبیت بافته‌های این دوره بحدی است که حتی بیرقا میرا-طور روم و جامه مرغ پادشاه فرانسه را از تولیدات ایرانی تزئین میکنند. (۱۹) شهرت تولیدات نساجی ایران بحدی است، که چینیان (امیل مال چین را کشور ابریشم می‌نامد) راه تقلید از نقوش ایرانی و امیدار دیده شکار شیر هنرمندان آن زمان ایران در موزه توکیو چشم‌را خیره میکنند. (۲۰) محققین تاریخ تولیدات نساجی

ص ۳۹

۱۶- صنعت نساجی

ص ۹۱

۱۷- صنعت نساجی

ص ۹۸

۱۸- صنعت نساجی

ص ۹۹

۱۹- صنعت نساجی

۲۰- تاریخ تمدن ایران با همکاری جمعی از دانشوران ایرانشناس اروپا و با مقدمه‌های ماسه‌ورنه گروسه ترجمه جواد محسنی

ص ۲۷۶

۰۱۳۴۷

این دوره را شصت نمونه متنفاوت ذکر کرده اند که در موزه های هندوستان و اروپا نگهداری میشود. (۲۱)

در دوره ساسانیان ، انحضارت تجارت ابریشم بین چین و مغرب زمین در دست ایرانیان بود که خود دستگاہ های بافندگی پارچه ابریشمی را ایجاد کرده بودند. در آن دوره شهرهایی در این گونه تولیدات شهرت داشته که از آن جمله میتوان از شوش ، شوشتر و جندی شاپور یاد کرد. (۲۲) دکتر لارنس لاکهارت از این شهرها بعنوان شهرهای صاحب کارگاہ بافندگی یاد میکند و مینویسد که اسیران رومی و یونانی در این منطقه به فراگیری بافندگی می پرداختند. (۲۳)

در باره محل فرش بافی گزنون از شهرسازد نام برد. او می نویسد که در این شهر یک کارگاہ قالی بافی سلطنتی وجود داشته که فرش درباری تهیه می کرده است. (۲۴) گسترش صنعت فرش در این دوره آنچنان است که بقول سعابی طاقدیس خسرو پرویز مزین به چهار قالی زربفت مروارید و یاقوت نشان است که هر یک قطعی از سال را نشان میدهد. (۲۵)

در مجموع ، در ایران باستان دانستن فنون بافندگی علاوه بر رفع نیازمندی های خانوادگی جزء شخصیت زنان ایرانی بشمار می آمده و دختران خانوادہ های بزرگان بخاطر سرگرمی هم که نذہ از خردسالی این رشته را فرا می گرفتند. (۲۶)

صنایع سفالی

یکی از قدیمی ترین صنایع ، سفالگری است که زادگاہ آن به اعتقاد محققین و باستان شناسان کشور ما است صنعت کوزه گری ایران

-
۱۸ ص	۲۱- صنایع کوچک
۱۹ ص	۲۲- صنایع کوچک
۱۰۴ ص	۲۳- صنعت نساجی
۶۸ ص	۲۴- نگاہی به تاریخ صنایع
۲۶۸ ص	۲۵- آموزش و پرورش دوره باستان
۲۶۰ ص	۲۶- آموزش و پرورش دوره باستان

تا تیرشیدیدی برکوزه گری در شرق و در غرب نهاده است و بطور کلی پس از چین در مرتبه دومی از اهمیت قرار دارد. (۲۷)

قدیمی ترین نمونه بدست آمده متعلق به ساکنان بختیاری است که مربوط به حدود دوازده هزار سال پیش است. (۲۸) در حدود ۶ هزار سال قبل از میلاد اولین نشانه پیدایش کوره پخت در صنعت سفال دیده میشود. (۲۹) در ۲۷۰۰ سال قبل از میلاد - یا عصر مس - گرچه هنوز ابزار سنگی غلبه داشت، ساخت ظروف سفالین رواج پیدا کرد. (۳۰) از حدود هزاره قبل از میلاد تا دوره هخامنشیان که توجه صنعت - گران به ساخت ظروف تجملی طلا و نقره معطوف شده بود بتدریج صنعت سفال گری مقام پیشین خود را از دست داد. (۳۱)

در دوره بعد با هجوم اسکندر صنایع کاشی و سفال چندان رونقی پیدا نکرد. عصر سامانی صنعت کاشی سازی و هنر کاشی کاری به شکل صنایع دیگر تجدید سازمان یافت. (۳۲) ولی بعلت رواج مصنوعات فلزی مورد استفاده وسیع قرار نگرفت. (۳۳) و برخلاف سایر شئون صنعت محدود باقی ماند. (۳۴)

در مجموع آنچه باید از نظر دور نداشت، اینست که اختراع چرخ کوزه گری پدیده مهم اجتماعی بدنیا آورد و آن انتقال نقش سفال سازی از زنان به مردان بود. (۳۵)

۲۷- سیوری - راجر، ایران عصر فویه، ترجمه احمد صبا،

ص ۱۲۵

کتاب تهران ۱۳۶۳

۲۸- سفال گری و سرامیک سازی، انتشارات سازمان صنایع دستی ایران

ص ۵

ص ۵۲

۲۹- صنایع کوچک

ص ۵۳

۳۰- صنایع کوچک

ص ۸

۳۱- سفال گری

۳۲- صنعت کاشی و چینی سازی در ایران (محل اطاق صنایع و معادن ایران) شماره ۲۲ دی ۱۳۴۵

ص ۸۰

ص ۹

۳۳- سفال گری

ص ۵۷

۳۴- صنایع کوچک

ص ۲۴۱

۳۵- آموزش و پرورش

تا آن زمان سفال سازی در اختیار زنان بود و بمصرف آنان توجه داشت پس از اختراع چرخ کوزه‌گری این صنعت بدست مردان افتاد و کاری تخصصی تلقی شد. (۳۶) بدنیاال این تغییر، آموزش سفال سازی و دیدن دوره‌های کارورزی پایه‌ای صنعت سفال رونق گرفت.

سنگ تراشی و کار روی سنگ که از اوایل دوره مخامشیان رواج یافته بود، بعدها در اوایل دوره باستان به هنر حجازی مبدل گشت. (۳۷)

با توجه به محدودیت تکنیک در صنعت سفال سازی و فقدان قابلیت و تغییر سفال در ابزارهای گوناگون مورد نیاز، پیدایش صنعت فلزکاری، مانع رواج صنعت سفال‌گری گردید. صنعت فلزکاری که از توان بالقوه پیشرفت برخوردار بوده است، انقلابی رادرتکنیک ایجاد نمود و سیر ترقی را طی کرد.

صنایع فلزی

با پیدایش فلز از باطن انسان با طبیعت برپایه جدیدی استوار می‌شود. با تبدیل مواد اولیه طبیعی (سنگ معدن) به اشیاء ساخته شده فلزی و دیگر گونی در بخش تولیدی مناسبات اجتماعی بر اساس نوینی قرار می‌گیرد. محققین می‌نویسند اولین فلزی که مورد استفاده ایرانیان قرار گرفته مس بوده است. طبق بررسی‌های تاریخی کوه باستان‌شناسان چک و امریکائی در کرمان بعمل آورده‌اند نخستین کوره ذوب مس را ایرانیان ساخته‌اند. (۳۸) طلا و نقره در اوایل دوران مس یعنی حدود ۲۵۰۰ تا ۲۸۰۰ قبل از میلاد کشف شده است و در قرن هشتم میلادی هنر طلا و نقره‌کاری روی فلزات از هندوستان

۳۶- آموزش و پرورش در ایران باستان همانجا ص ۲۴۱

۳۷- آزادی منفرد- بیژن - نقش صنایع دستی در مرحله

صنعتی شدن ایران - رساله فوق لیسانس استاد
راهنما دکتر جمشید بهنام - دانشکده ادبیات و علوم
انسانی - دانشگاه تهران ۱۳۴۵

ص ۲۵۰

۳۸- آموزش و پرورش دوره باستان

ص ۲۴۶

به ایران آمده و به مصر منتقل شده است. (۳۹) عصر مغرغ کسه در همین دوره است در ترقی صنعت اثر زیادی داشت. (۴۰)

چون در مشرق زمین افراد و ایلات مورد تهاجم بوده اند و در حال کوچ زندگی میکردند ظروف فلزی اهمیت بیشتری از ظروف سفالی کسب میکنند و به صنعت فلزی توجه خاصی میشود. (۴۱)

استرابو (ESTRABON) جغرافی دان یونانی سده اول پیش از میلاد معتقد است که ایران اولین کشوری است که از ساختن فلزات استفاده کرده است و این سرزمین مملو از منابع غنی بوده است از جمله طلا، نقره، مس، آهن، سرب قرمز و زرنیخ که در ایالت CARMANIA - کرمان فعلی - استخراج میشده است. (۴۲) محقق دیگری بنام رومانوسکی دوینچا مینویسد:

قدم مهبی که ایرانیان قبل از ماه‌ها برداشتند، کشف آهن و پی بردن به مشتقات آن بود. (۴۳) عمل آلیاژ سازی در تاریخ آموزش صنعت فلزکاری در ایران کهن دارای اهمیت ویژه است. لازم است آشنائی با این فن، فراگرفتن علوم فیزیک و شیمی و معدن شناسی است که ایرانیان از آنان آگاهی و سررشته داشته‌اند. (۴۴)

هنر طلا و نقره کاری روی فلزات ابتدا در قرن هشتم میلادی از هندوستان به ایران آمده و یک قرن بعد به قاهره قدیم منتقل شده است. (۴۵) این کار ظرفیت‌های شبکه‌های از فلزات قیمتی در درون فلزات دیگر بوده است و برای استحکام سنگ‌ها و لوله‌های

ص ۸۳

۳۹- صنایع کوچک

۴۰- راوندی مرتضی تاریخ اجتماعی ایران از آغاز تا

ص ۵۴

عصر حاضر جلد چهارم

ص ۸۳

۴۱- راوندی مرتضی

ص ۲۴۷

۴۲- آموزش و پرورش ۰۰

ص ۲۴۹

۴۳- آموزش و پرورش ۰۰۰

ص ۲۴۸

۴۴- آموزش و پرورش ۰۰۰

ص ۵۴

۴۵- تاریخ اجتماعی ایران

بخاری از سرب استفاده می‌شده است. (۴۶)

آنطور که شهرت دارد، صنعت ریخته‌گری و چکش‌کاری قیصل از هخامنشیان رواج یافته بود و در زمان هخامنشیان سکه‌بنام بزرگان زده می‌شد. سکه‌های طلای داریوش بنام داریک شهرت فراوان دارد. کارهای این دوره اغلب روی، برنز، نقره، و باطلاست که در لرستان، آذربایجان و کرمان بدست آمده است. (۴۷)

دکتر کریستی ویلسون امریکائی پیشگامی ایرانیان در صنعت و خدمت آنان را به تمدن جهان تحسین می‌کنند. (۴۸) شبکه عمده صنعتی آن زمان شامل صنعت سفال، بافندگی، فلزکاری، چوب، شیشه و کاغذ می‌شود. (۴۹)

پلوتارک مورخ شهیر یونانی از تولید و استعمال کرسی، میزو تخت‌خواب در ایران شگفت زده است و می‌گوید اروپائیان بعدها از این کشور تقلید کردند. (۵۰) لازمه ساختن کشتی بطول ۴۰ متر و عرض ۶ متر و گنجایش ۳۰۰ تا ۵۰۰ تن ناشی از فعالیت درودگران ماهری است که از دانش حرفه‌ای پیشرفته‌ای برخوردار بوده‌اند. (۵۱)

صنعت سکه‌سازی و ضرب آن در دوران سلوکی‌ها و اشکانیان به نوعی پست تر ادامه داشته است. (۵۲)

دوره ساسانیان با گسترش حاکمیت مرکزی، ثبات نسبی و امنیت عمومی توأم است. صنایع پس از یک دوره فترت سلوکیان (واشکانیان) تجدید سازمان می‌کنند صنعت ساخت ظروف فلزی دوباره تجدید حیات می‌یابد و راه تعالی راطی مینماید. (۵۳) در این دگرگونی روند

۴۶- تاریخ اجتماعی ایران ص ۵۴

۴۷- صنایع کوچک ص ۸۵

۴۸- آموزش و پرورش ص ۲۳۸

۴۹- آموزش و پرورش ص ۲۳۹

۵۰- آموزش و پرورش ص ۲۳۹

۵۱- آموزش و پرورش ص ۲۷۱

۵۲- صنایع کوچک ص ۸۷

۵۳- نقش صنایع دستی ص ۵

صنایع تکامل می یابد و تکنیک فلزکاری در این دوره روبه پیچیدگی می گذارد و توام با هنر ریخته گری و چکش کاری پیش میرود، بشکلی که گویا از روی چرخ سفال گری چرخ تراش ساخته میشود. بعلاوه حکاکی و ظریف کاری روی فلزات انجام می شده است. بنظر میرسد که پس از ریخته گری و تراش و پرداخت، مجدداً "آئزاد" قالب دیگری گذارده فلز دوم را روی آن می ریخته اند. (۵۴)

آنچه میتوان از این مبحث بسیار مختصر در دوره باستان نتیجه گرفت، اینست که صنایع ایران تحت تاثیر و وضع سیاسی - اقلیمی دی حاکم در حال دگرگونی بوده است. وضع اقتصادی دوره باستان را می باید مبتنی بر کشتا و ورزی و گله داری دانست. اعیان و جشن هائی که در این کشور برگزار میشد از جمله جشن نوروز به امور کشتا و ورزی مربوط بوده است. (۵۵)

از نظر سیاسی، پیدایش هخامنشیان و تاسیس دولت ایران در اصل از اتحاد قبایل و عشیره ها شکل گرفته، (۵۶) و بعدها در دوره سانیان مرزطبیقات روشن تر گردیده است و جنبه "کاستی" حکومت در فرهنگ و مناسبات مردم بیشتر آشکار شده است.

سرزمین ایران بعلمت واقع شدن در مسیر بزرگراه شرق و غرب مرکز تلاقی برخورد آراء و اندیشه ها (حکمت عملی متاثر از درون جامعه و آئین زردشت و حکمت نظری متاثر از بیرون آن) فنون و صنایع قدیم شرق (چین و هند) و غرب (یونان و روم) بوده است. بنابراین روش های متنوعی در آن نشودنما یافته است.

در دادوستد با خاور ابریشم از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده است بدین سبب بزرگراه اصلی که از راه خشکی بسوی خاور ادمه داشت بنام "راه ابریشم" مشهور میشود. (۵۷)

۵۴- صنایع کوچک

ص ۸۷

۵۵- پیگلولوسکا یا ودیگران - تاریخ ایران از دوران باستان

تا پایان سده هجدهم، ترجمه کریم کشتا و ورز انتشارات موسسه

مطالعات و تحقیقات اجتماعی جلد اول ۱۳۴۶ ص ۱۷

ص ۳

۵۶- تاریخ ایران....

ص ۷۶

۵۷- تاریخ ایران....

صنایع باستان با وجود درونزائی متاثر از صنعتگران و هنرمندان سایر کشورهای جهان است. در مجموع صنایع این دوره را میتوان به دو بخش عمده تقسیم کرد: یکی صنایع پارسی و مادی قبایل و عشایر ایرانی و دیگری صنایع ملل و اقوام تابعه از جمله بابلی‌ها، فنیقی‌ها، مصری‌ها، یونانی‌ها، و رومی‌ها. (۵۸) یا به زبان دیگر شکل التقاطی هنر و صنایع باستان بدان سبب است که معمولاً "میهن غالبان را مغلوبان کشورهای مختلف زینت می دادند و رسم و سلیقه خویش را بکار می بستند. (۵۹)

تأسیس حاکمیت سلوکی‌ها که بدنبال حمله اسکندر به ایران صورت گرفت، مصادف با یک دوره شهرسازی (یونانی) است. چنین شهرهایی در زمین خالی بنا نمیشد، بلکه قریه‌ها و نقاط مسکونی را مستحکم کرده و حصار می‌دادند. (۶۰) بسط این گونه‌کلنی‌های نظامی در شرق یک پدیده سیاسی - فرهنگی بوده و سیله‌ای برای یونانی کردن سرزمین‌ها بشمار میرفت. (۶۱) در این دوره صنایع مربوط به ساختمان رونق گرفت.

در زمینه صنعت سفال، لازم به یادآوری است که این صنعت قدیمی با پیدایش صنعت فلزکاری و بویژه توسعه و تمایل به ظروف تجملی از پیشرفت بازمی‌ماند.

هجوم عشایر و قبایل در شرق و جایجایی گروه‌ها و اقشار و محدود بودن تکنیک در صنعت سفال مانع گسترش وسیع آن گردید.

در دوره شکل‌گیری حاکمیت در عصر باستان، سنگ تراشی و کوزه‌گری رواج پیدا کرد و در پایان این دوره این صنعت به هنر حجاری مبدل گشت که در تخت جمشید میتوان ملاحظه کرد.

۵۸- آموزش و پرورش ... ص ۲۲۵

۵۹- تاریخ ایران ... ص ۳۵

۶۰- تاریخ ایران ... ص ۴۶

و اشرف احمد "ویژگی‌های تاریخی شهرنشینی در ایران - دوره اسلامی - نامه علوم اجتماعی - از انتشارات دانشکده علوم اجتماعی

دانشگاه تهران دوره ۱ شماره ۴ تیر ۱۳۵۳

ص ۴۷

۶۱- تاریخ ایران ...

اختراع چرخ کوزه‌گری در دوره باستان سفال‌گری را از زنان به مردان انتقال داد و دگرگونی‌های اجتماعی را بدنبال آورد و تقویت مردسالاری را باعث گردید.

صنعت فلزکاری

کاربرد ضعیف تکنیک در صنعت سفال جای خود را به صنعت فلزگری که از توان بالقوه پیشرفت برخوردار است داد. وجود معادن مس در ایران، و استخراج آن این گمان را به وجود آورده که نخستین کوره ذوب مس را ایرانیان ساخته‌اند. (۶۲) عمل آلیاژ سازی که توسعه صنعت فلزی و آشنائی با علوم را میرساند از صنعت‌گری دوره باستان حکایت دارد. (۶۳)

در این دوره دادوستد دریائی از طریق خلیج فارس صورت می‌گرفته و کشتی‌هایی به طول ۴۰ متر و عرض ۶ متر در این منطقه می‌ساخته‌اند استفاده از این کشتی‌ها منعکس‌کننده بخشی از صنعت و رشد صنعتگران این کشور است. (۶۴)

صنعت نساجی که از قدیم‌ترین صنایع ایران است در دوره باستان از توسعه وسیعی برخوردار بوده است. در این دوره به شهرهایی برمی‌خوریم که در تولیدات نساجی و بافندگی شهرت داشتند و از آن جمله است شوش، شوشتر و جندی شاپور. (۶۵)

مسعودی در کتاب مروج الذهب مینویسد که نیمی از عظمت این دوره را باید در توسعه صنایع و از جمله بافندگی جستجو کرد. (۶۶) رواج صنعت نساجی در این دوره طوری بوده است که حتی زنان درباری انگیزه قوی برای یادگیری کار بافندگی داشته‌اند. (۶۷)

بقیه در صفحه ۵۱

ص ۲۴۶	۶۲- آموزش و پرورش
ص ۲۴۸	۶۳- آموزش و پرورش
ص ۲۷۱	۶۴- آموزش و پرورش
ص ۱۹	۶۵- صنایع کوچک
ص ۹۸	۶۶- صنعت نساجی
ص ۲۶۰	۶۷- آموزش و پرورش

- ۸- حدود اجرای مصوبات در سطوح مختلف معلوم میگردد و از انحرافات جلوگیری بعمل میآید.
- ۹- چنانچه حسابرسی مدیریت بعنوان یک جریان دائم در موسسه برقرار باشد بنحوی قابل ملاحظه ای از اتخاذ سوء تصمیمات، تخلفات از قوانین و مقررات و مصوبات، سوء استفاده های احتمالی و زد و بندها جلوگیری مینماید.
- ۱۰- مشکلات و تنگناهای موسسه مورد رسیدگی از دید کارشناسان و متخصصان مستقل و بی طرف مورد رسیدگی قرار میگیرد و در جهت رفع آنها پیشنهادهائی ارائه میشود که خود اساس تصمیم گیری و هدف گذاری و برنامه ریزی در جهت دستیابی به هدفها، آرمانها و استراتژی قرار میگیرد.
- ۱۱- تناسب هزینه های انجام شده (نقدی و غیر نقدی و هزینه های اجتماعی) با مقاصد مورد نظر و دست آوردها را بدست میدهد و تاثیر فعالیت دستگاه در اجتماع را نمایان میسازد و معیاری برای ادامه یا حذف فعالیتهای موسسه میباشد.
- ۱۲- تناسب سازماندهی با هدفها و برنامه ریزی ها را نمایان میسازد و ضرورت اصلاحات مورد نیاز احتمالی را بر ملا میسازد.
- ۱۳- حسن اعتقاد را در کارکنان و اشخاص ثالث تقویت مینماید که چنانچه مدیریت در هر مرحله ای به انحراف کشیده شود، مورد سؤال خواهد بود و از طرفی به مدیریت نیز اعتماد میدهد که در صورت ارائه عملکرد قوی مورد پشتیبانی و حمایت قرار خواهد گرفت.
- ۱۴- در مجموع باعث افزایش کارآئی و موثر بودن خط مشی ها و سیاست گذاریها میشود.

بقیه پیدایش و زوال

بدین ترتیب، همانگونه که بعدها در عصر اسلامی ملاحظه میشود، صنایع نساجی و بافندگی در کلیه شهرها و روستاها از رواج وسیعی برخوردار بوده است. گسترش این صنعت از آن جهت است که حتی در دورن جنگ ها و نا امنیها این صنعت بسرعت از شهر به روستا انتقال داده شده و نسبت به سفالگری از تحرک بیشتری برخوردار است.

دنیای له دارد